

TALLERS DE PARTICIPACIÓ SECTORIAL DEL POUM DE LLEIDA

Documents previs al debat

Taller núm. 4: MEDI AMBIENT I SOSTENIBILITAT

Dijous, 11 de juny de 2015

El moment actual en el que es troba el procés d'elaboració del nou POUM de Lleida requereix d'una reflexió més profunda sobre el seu contingut. Per aquest motiu, La Paeria organitza 5 tallers de participació que tenen per objectiu donar veu a agents professionals, econòmics i socials per tal de recollir les seves idees sobre com concretar les propostes urbanístiques previstes a l'Avanç de POUM, aprovat el passat 3 d'octubre de 2014.

Cadascun dels 5 tallers estarà dedicat a una temàtica específica. El **quart** tractarà sobre **medi ambient i sostenibilitat**.

Debatrem sobre els mecanismes del planejament urbanístic com a eina per a garantir la sostenibilitat ambiental i l'estalvi energètic. També sobre els àmbits d'interès ambiental en els espais oberts i a l'interior de la ciutat consolidada. Tanmateix caldrà reflexionar sobre la utilització temporal dels terrenys urbans i urbanitzables lliures d'edificació així com de la protecció i posada en valor dels béns d'interès patrimonial, ambiental i paisatgístic.

0. Introducció a la temàtica

De l'anàlisi dels criteris i objectius i de les diverses alternatives d'ordenació contemplades a l'Avanç, a partir de l'explotació dels models de creixement plantejats, queda palesa l'aposta del POUM per arribar a concretar les condicions que garanteixin un desenvolupament racional i sostenible per a Lleida en els propers 15 anys del desenvolupament urbanístic de la ciutat.

El model de ciutat compacta i cohesionada pel que opta l'Avanç, sembla poc discutible hores d'ara. El POUM, d'una banda, haurà de concretar pels futurs creixements les tipologies, usos i intensitats adients dels diferents sòls urbanitzables i la seva programació en el temps, i d'altra banda haurà de fixar les condicions i mecanismes per una utilització més efectiva de l'actual sòl urbà.

Aquesta efectivitat en la utilització racional del sòl, fins ara, semblava que quedava garantida mitjançant la concreció d'unes condicions "urbanístiques i de desenvolupament" més o menys validades per la pràctica projectual habitual.

Cal incorporar al POUM regulacions complementàries, més enllà dels paràmetres urbanístics, que comportin la decidida inclusió de la sostenibilitat ambiental –estalvi energètic, utilització de productes, solucions tècniques econòmicament viables, etc.- en el desenvolupament de la nostra ciutat.

L'ordenació del sòl no urbanitzable, a banda d'adaptar-se a la regulació detallada que efectua la legislació d'urbanisme en relació aquesta classe de sòl, caldrà que tingui en consideració les especials característiques dels àmbits d'interès ambiental en els espais oberts. Així mateix, i com a regulació el sòl urbà, aquells espais d'interès ambiental situats a l'interior de la ciutat consolidada. Tot això, sense perdre de vista la necessitat de trobar els mecanismes i actuacions que ajudin a posar en valor els béns d'interès patrimonial –amb una praxis i mecanismes de protecció més consolidada- i, començar a introduir dins d'aquesta consideració, aquells amb interès ambiental i paisatgístic.

Durant el període de vida de l'actual Pla general hem pogut observar l'efecte que sobre els sòls urbanitzables ha comportat la pèrdua del seu ús històric de conreu. La seva compra per operadors i promotors urbanístics o la simple expectativa del seu desenvolupament, ha comportat, en molts casos, l'abandó de l'activitat agrícola i la seva degradació paisatgística i ambiental. El mateix podria dir-se sobre determinats sòls i/o àrees urbanes.

Atenent a l'actual estat d'aturada de l'activitat de promoció i construcció edificatòria caldria reflexionar sobre la necessitat i conveniència de la utilització temporal dels terrenys urbans i urbanitzables lliures d'edificació.

1. Subtema de debat 1: Sostenibilitat ambiental. Racionalització de l'ocupació del sòl a partir de les previsions vigents

L'ordenació prevista al POUM ha de determinar la consolidació del model de ciutat compacta, ordenada, cohesionada i diversa en el desenvolupament sostenible del planejament i en l'acabament de la connexió dels seus barris.

Ambientalment, l'alternativa d'ordenació haurà de comportar la no ocupació de nou sòl, de manera significativa, més enllà del previst actualment (el sector de Torreblanca està en tramitació) així com la compactació i optimització del sòl urbà actual, fent-lo més eficient en el seu funcionament; evitant la dispersió en el territori de les activitats que no li son pròpies, i evitant l'ocupació d'àrees amb riscos naturals i tecnològics.

L'objectiu del POUM ha de ser obtenir una ciutat i consolidar uns nuclis històrics amb un creixement urbanístic ordenat, dimensionat d'acord a les necessitats reals i que potencii el futur del caràcter agrícola dels espais circumdants als nuclis urbans.

En aquest sentit es pot debatre sobre el paper singular, si no contradictori, de l'Horta de Lleida com un espai agrari de gran valor territorial, que en els darrers decennis ha estat transformat com un contenidor de múltiples usos, construccions i instal·lacions que no corresponen a les pròpies de l'activitat agrícola i ramadera.

En quina direcció cal caminar? Cal mantenir el paper actual de l'Horta amb el doble paper contradictori? Resulta sostenible potenciar l'Horta circumdant com una ciutat difusa? És possible pensar en mecanismes per potenciar o recuperar dels valors agrícoles i ramaders de l'Horta?

Aquesta idea de creixement internalitzat de la ciutat, que d'altra banda ha de comportar una lenta ocupació de nou territori, fa que la proposta d'ordenació hagi de regular de manera efectiva la relació entre el sòl urbà i el sòl no urbanitzable -la Ciutat i l'Horta- amb un tractament de continuïtat.

En aquest sentit, la definició de l'estratègia i els criteris pel manteniment dels sòls actualment urbanitzables i de la seva delimitació, en primer lloc, i la programació en el temps del seu desenvolupament, resulten del tot imprescindibles, tant des d'un punt de vista urbanístic i d'inversió econòmica efectuada tant des de la iniciativa privada com pública, com des d'una vessant ambiental i paisatgística.

Així, aquests mecanismes hauran de servir per la decidida potenciació del desenvolupament del sòl urbà vacant i amb greus problemes de consolidació –urbanístics, socials, etc- com és el corresponent a determinades àrees del Centre Històric de Lleida.

Quins poden ser el mecanismes de gestió que facin possible una ocupació racional del sòl amb potencial de desenvolupament residencial de Lleida?

Són suficients els mecanismes urbanístics tradicionals per tal d'aconseguir aquest creixement racional, ordenat i compacte?

En l'Avanç del Pla, les previsions que comportin una superfície important de transformació de sòl se situen exclusivament a l'àmbit del sector d'activitat econòmica de Torreblanca, que ocupa unes 700 ha de sòl, actualment agrícola.

A més dels factors econòmics i d'oportunitat, des del punt de vista ambiental, amb quins criteris i paràmetres convé efectuar aquesta transformació de sòl? Pot ser total i immediata? Ha de ser progressiva i al llarg de molt temps? Amb quines dimensions màximes o mínimes? Amb quina lògica territorial s'ha de produir l'ocupació?

2. Subtema de debat 2: Sostenibilitat ambiental dins la ciutat consolidada. Els sòls urbanitzables: Espais de valorització transitòria

L'àmbit de la sostenibilitat ambiental dins la ciutat consolidada pot incidir en aspectes i regulacions tant diversos com són el disseny i tractament sostenible dels espais lliures públics –carrers, places i zones verdes- o dels equipaments i serveis urbanístics, o l'ordenació i definició de les diverses tipologies d'edificació, així com el tractament provisional dels solars i parcel·les buides dins el sòl urbà.

El correcte disseny i la utilització dels materials idonis resulten fonamentals en el tractament sostenible del espais lliures de la ciutat. Cal aconseguir unes zones verdes, places i carrers d'alt rendiment, tant des de la perspectiva de l'ús quotidià com des de la vessant econòmica, ben dissenyades i amb un manteniment fàcil i econòmic.

El mateix es pot dir del disseny i construcció d'equipaments municipals. A la implantació de les xarxes dels serveis urbanístics, haurien d'introduir-se criteris de sostenibilitat en l'ús de materials i de les fonts dels recursos, valorant tant l'eficiència de la implantació, com la durabilitat i la facilitat del manteniment del servei.

Tenint en compte que Lleida és una ciutat altament equipada, la concreció dels àmbits d'interès ambiental en els espais oberts i equipaments a l'interior de la ciutat consolidada resulta del tot imprescindible.

D'igual manera, dins el sòl urbà, trobem solars i parcel·les buides –sobretot en determinades zones, com ara el centre històric i en els sectors urbanitzables ja transformats- amb un impacte important sobre la imatge i paisatge urbà i que, segurament, poden jugar transitòriament algunes funcions importants dins de la ciutat consolidada.

Quines actuacions es podrien dur a terme en aquests sòls vacants? Han de ser fruit de la iniciativa privada dels titulars del sòl o s'han d'impulsar, dirigir -o inclús exigir- des de la iniciativa pública?

Concretar els criteris per a la regulació que ajudi a la millora energètica de les edificacions existents haurà de ser un dels aspectes ambientals que el nou POUM no pot defugir. En aquest sentit caldrà pensar en el contingut d'una possible ordenança municipal que faciliti la millora energètica de les edificacions consolidades.

En el mateix sentit, també resulta fonamental establir criteris d'ordenació de l'edificació –amb la corresponent flexibilitat associada- que permetin la disposició arquitectònica dels edificis atenent a criteris de major eficiència energètica.

Com hauria de ser aquesta regulació flexible pel que fa a l'ordenació volumètrica, a la composició de les façanes, a la disposició dels edificis i a la seva tipologia? En quins supòsits seria d'aplicació en les àrees on el teixit urbà està molt consolidat?

Els sòls urbanitzables i els usos temporals fins a la seva definitiva transformació han de ser, sens dubte, objecte de debat donada la recent experiència viscuda, durant el vigent Pla general, que la manca de mecanismes realment efectius, tot i estar els usos d'aquests sòls regulats legalment, comporten el seu abandó i la seva transformació en erms periurbans.

La possibilitat del seu lloguer per a l'activitat agrícola pot resultar efectiva, sobretot per les finques de grans dimensions. Resulta evident, però, que no és una solució immediata atesa l'actual situació fragmentada de la titularitat dels sòls urbanitzables.

Quins models en el tractament transitori del sòl urbanitzable poden ser aplicats en la regulació del POUM en tràmit? Quin resultat voldríem per aquests sòls?

Quina alternativa d'usos per als sòls urbanitzables, i molt especialment per als delimitats, ajudaria a valoritzar aquest sòls per ajudar-los a convertir-se en uns veritables sòls de transició ordenada –i temporal- cap al sòl urbà?

I pels sòls urbanitzables no delimitats, és la regulació legal actual suficient quan els assimila directament amb el sòl no urbanitzable? Convé “establir” un règim específic, de caràcter temporal, que permeti determinades actuacions provisionals sense hipotecar l'interès per a la seva futura transformació?

La necessitat que determinats terrenys hagin de ser objecte d'un especial tractament des del punt de vista ambiental i paisatgístic ha de ser un criteri per a la classificació o desclassificació del sòl com urbanitzable? En el període transitori -que pot ser llarg en el temps- de la transformació urbana del sòl urbanitzable, la utilització provisional del sòl ha d'estar subjecta i condicionada per unes determinacions que comportin un adequat tractament ambiental i paisatgístic d'aquests terrenys?

3. Subtema de debat 3: Els espais naturals: estratègies ambientals i paisatgístiques de connectivitat. Posada en valor dels béns d'interès patrimonials, ambientals i paisatgístics.

Els espais naturals protegits de Lleida responen majoritàriament a la protecció dels seus darrers hàbitats esteparis i aquàtics originals, que pràcticament han desaparegut i es troben altament afectats per fenòmens de degradació, fragmentació i aïllament.

D'acord amb el Pla Territorial Parcial de Ponent – Terres de Lleida (PTPP), pel terme municipal de Lleida hi discorre un dels principals eixos de connexió biològica entre ambients estèpics, el que hauria de connectar l'espai natural protegit Secans de Mas de Melons – Alfés amb el de Plans de la Unilla, a cavall entre els termes d'Alguaire i Almenar. El Segre és reconegut pel PTPP com un dels principals eixos de connexió d'ambients fluvials.

El principal element fragmentador dels hàbitats naturals del terme de Lleida ha estat la forta transformació dels usos del sòl a que s'ha vist sotmesa pel desenvolupament agrícola i el creixement urbà. La xarxa viària també exerceix un notable efecte barrera i cal destacar com a principals eixos a considerar en aquest sentit la AP-2 i la A-2, la N-240 i N-230, així com la xarxa ferroviària convencional i d'alta velocitat.

Els espais agrícoles, particularment els de secà, però també els de regadiu si es gestionen adequadament, constitueixen hàbitats d'alt interès per a la conservació de la biodiversitat i poden desenvolupar un paper clau en la permeabilitat de la matriu territorial. En aquest sentit cal destacar que algunes espècies de l'avifauna més amenaçades de Catalunya –la trenca- es troben al terme municipal, i sovint associades a ambients agrícoles.

En el conjunt de la matriu territorial de Lleida, alguns elements del paisatge com són els cursos fluvials i la xarxa de canals i sèquies, així com els marges entre conreus que puguin mantenir restes de vegetació natural tenen un notable interès per a la connectivitat ecològica.

Quines han de ser les estratègies per garantir la connectivitat transversal entre els sòls de secà i l'horta i la resta de sòls de regadiu? Quin ha de ser el paper estructurador de la xarxa de clamors i, sobretot, l'important eix del Segre, per revaloritzar aquesta important estructura d'interconnexió dels diferents espais protegits i unitats de paisatge?

Els cursos fluvials i la xarxa d'infraestructures de conducció d'aigua tenen un interès estratègic potencial en el manteniment de fluxos ecològics, però també socials, en ser els camins que els

ressegueixen eixos adequats i utilitzats per al lleure de la població (passejar, practicar esport, etc.).

La potenciació de les infraestructures hidràuliques tradicionals i unes banquetes arbrades a tota la plana regada ben gestionades pot ajudar a la seva revalorització i pel seu ús social i, alhora, a la potenciació i protecció ambientals? Com creieu que es pot aconseguir? En aquest sentit, inventariar i representar cartogràficament els trams de canals que mantenen banquetes arbrades i camins de servei aptes per al trànsit rodat o el senderisme resulta del tot imprescindible. Però, és suficient?

Les zones humides són, sens dubte, un altre potencial natural i paisatgístic de Lleida. Al municipi de Lleida es localitzen diverses zones humides incloses en l'Inventari de zones humides de Catalunya: el Pantà de Suquets de Baix Oest; el Pantà de Suquets de Baix Est; el Pantà de la Boga; la Mitjana de Lleida; els Patamolls de Montoliu; els Aiguamolls de Rufeia i, finalment, El Bassot de Torreribera.

Com podem concretar les estratègies de conservació i de gestió d'aquestes zones en el planejament en tràmit?

Una de les principals dificultats, des del punt de vista medi ambiental, de les propostes de l'Avanç del Pla es l'emplaçament del sector d'activitat econòmica de Torreblanca, amb proximitat –separats per la carretera CN-240- de l'àmbit de Torreribera, hàbitat protegit de la trenca.

Pot resultar compatible o fins i tot adequada aquesta relació de proximitat donades les característiques de la trenca? Amb quins mecanismes es pot resoldre aquesta relació de proximitat? Es convenient establir una franja de separació no edificada? Es millor establir corredors transversals per facilitar el fluxos de la trenca cap a Mas de Melons? També, hi han discrepàncies, entre els tècnics ambientals, respecte si és adequat o perjudicial l'existència d'arbrat d'altura important com element de separació entre els dos espais.

El sòl de valor paisatgístic i patrimonial (àrees d'interès paisatgístic a preservar, a restaurar i a crear), les àrees amb gran visibilitat, els entorns d'elements culturals (històrics, arqueològics,...) i els elements identificatius o identitaris del municipi representen un patrimoni material i cultural a preservar.

També els espais agraris amb infraestructures agràries creades per al maneig de sòls que identifiquen un paisatge, que tenen valor històric i que resulten fonamentals per a la conservació de sòls i aigües, com ara terrasses i feixes, closes o infraestructures de rec i drenatge.

Quins d'aquest elements, amb interès ambiental i paisatgístic, han incorporar-se al Catàleg dels béns a conservar? Amb quines característiques i amb quins criteris?

Finalment, quin paper han de jugar els terrenys de domini públic (camins ramaders, camins rurals, boscos i comunals, domini públic hidràulic,...) en l'estratègia de conservació dels espais naturals protegits?